

Aile Aidiyetine Çok Yönlü Bakış

A Multidirectional Perspective to Family Belonging

Gamze MUKBA

Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Guidance
and Psychological Counseling Department,

Dr. Öğr. Üyesi Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı,
Van, Türkiye

ORCID: 0000-0003-2287-4115

gamzemukba@yyu.edu.tr

Gülşah Ezgican KIZILOK

Teacher, Van Provincial Directorate of National
Education,
Öğretmen, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Van, Türkiye

ORCID: 0000-0001-7627-1462

ezgicankizilok@gmail.com

Ahmet YAYLA

Assoc. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Philosophical,
Social and Historical Foundations of Education Department,

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi,
Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı,
Van Türkiye

ORCID: 0000-0002-5021-6649 | ahmetyayla@yyu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Mukba, G., Kızılok, G. E. and Yayla, A. (2023). A Multidirectional Perspective to Family Belonging. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 60, 29-43

Mukba, G., Kızılok, G. E. and Yayla, A. (2023). Aile aidiyetine çok yönlü bakış. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 60, 29-43

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 04 April/Nisan 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 01 June/Haziran 2023

Published/Yayın Tarihi: 30 June/Haziran 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: June/Haziran

Issue/Sayı: 60 **Pages/Sayfa:** 29-43

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Gamze MUKBA- Gülşah Ezgican KIZILOK- Ahmet YAYLA).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Bu araştırmada aile aidiyetinin tanımlanmasına, aidiyet kavramının ilişkili olduğu bağlamlar ve kuramlara ilişkin açıklamalara ve örneklere yer ver verilmiştir. Bu araştırmada aile aidiyetine çok yönlü bir bakış açısı sağlanması amaçlandığı için kuramsal araştırmalar derinlemesine incelenmiştir. Araştırma yöntemini nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan doküman inceleme araştırması oluşturmaktadır. Aile aidiyetinde aile üyeleri arasındaki kişilerarası ilişkilerin ötesinde bütünsel karşılıklı etkileşime ve kişinin kendisini, içsel huzur gibi duygularını ifade edebildiği aile kavramına vurgu yapılmaktadır. Aile aidiyetinin tanımlanmasında ve kavramsallaştırılmasında etkili olan kuramlar arasında insancıl kuramlar ile pozitif psikolojiye işaret eden psikolojik iyi oluşa vurgu yapan kuramlar ve aile bütünselliğine, kişilerarası ilişkilere vurgu yapan sistemik aile sistemleri kuramı yer almaktadır. Aile aidiyetine etki eden unsurlar incelendiğinde ise aile içi paylaşımlar ve aile içinde anlam yüklenen değerler, sosyo-kültürel durumlar ve ilişkilerde rolleri dengeli sürdürme durumları öne çıkmaktadır. Bu unsurlar aynı zamanda aile aidiyetinin sağlanması ve sürdürülmesinde anahtar niteliği taşıyan unsurlar olabilmektedir. Sonuç olarak aile aidiyetinin tek boyutla ele alınabilecek bir kavram olmadığı, çeşitli kuramlar ve aile aidiyetinin ilişkili olduğu unsurlar ile bağlamlar açısından değerlendirilmesinin anlamlı olduğu ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Aile aidiyeti, aile aidiyetini etkileyen unsurlar, aile aidiyeti ile ilişkili kuramlar

Abstract

In this study, the definition of the family belonging and the explanations, examples, contexts and theories related to the concept of belonging are given. The theoretical researches were examined in depth, as it was aimed to provide a multidimensional perspective on family belonging. The method of this study is the document review research, which is among the qualitative research methods. Beyond the interpersonal relations between family members, holistic mutual interaction and the concept of family that the person can express himself and his feelings such as inner peace are emphasized in family belonging. In terms of the theories that are effective in defining and conceptualizing family belonging are humanistic theories and theories that point out positive psychology, which emphasizes psychological well-being, and theories such as systemic family therapy theory that emphasizes family integrity and interpersonal relationships. When the factors affecting family belonging are examined, situations such as sharing within the family and meaning-laden values within the family, socio-cultural situations and maintaining a balanced role in relationships come to the fore. These elements can also be key elements in ensuring and maintaining family belonging. As a result, it can be said that family belonging is not a concept that can be dealt with in one dimension, and it is meaningful to evaluate it in terms of various theories and related elements and contexts.

Keywords

Family belonging, factors affecting family belonging, theories related to family belonging

Giriş

Birey yaşamını sürdürürken; bir yere, bir gruba ya da yetkin ve bilindik hissettiği bir alana ait olma ihtiyacı hissedebilmektedir (King ve Boyd, 2016). Ait olma ihtiyacı, alan yazında farklı kuramlarla farklı bakış açılarıyla ifade edilebilmektedir. Rogers'ın (1951) insana insancıl olumlu bakış açısına ilişkin açıklamalarında, Maslow'un (1970) ait olma ve sevgi ihtiyacına ilişkin açıklamalarında, Alderfer'in (1989) bireyin varlığını sürdürürken ilişki kurma ihtiyacına ilişkin açıklamalarında, Ryan ve Deci'nin (2000) psikolojik iyi oluşla ilişkili ait olma ihtiyacı ve aidiyetin kavramsal bileşenleri arasında yer alan ihtiyaçlardan ilişki kurma, bütünüün parçası olma öte yandan bir gruba bütün olarak aidiyet hissetme ihtiyaçlarına vurgu yaptıklarını görmek mümkündür. Ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen ve yakın ilişkilere odaklanan bağlanmayla ilgili kuramlarda da ihtiyaçlarla ilgili kuramsal açıklamaların yanı sıra aidiyetle ilgili doğrudan ya da dolaylı açıklamalar bulunmaktadır (Aslantürk ve Mavili, 2020). Aile sistemleri bakış açısında ise aile aidiyeti, aile üyeleri arasındaki ikili ilişkilerin ötesinde aile içi denge ve karşılıklı etkileşim ağları bakış açısıyla değerlendirilmektedir (King ve Boyd, 2016). Görüldüğü gibi aile aidiyeti tek boyutla ya da tek bir kuramla açıklanabilecek bir kavram olmamaktadır. Bu çalışmada aile aidiyeti kavramının farklı kuramlar ve ilişkili olduğu kavram ve bağlamlar aracılığıyla çok yönlü olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada "aile aidiyeti" kavramına alan yazındaki yazılı bilimsel kaynaklardan yararlanılarak çok yönlü bakış açısı getirmek amaçlandığı için araştırmanın yöntemini nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan doküman incelemesi oluşturmaktadır. Doküman incelemesi, araştırılan kavramla ilgili bilgi ve doküman içeren yazılı kaynakların analizini içerir. Bu analizde mevcut alan yazındaki yazılı kaynaklar incelenir ve bu kaynaklardan elde edilen veriler analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu analiz, aile aidiyeti kavramına ilişkin çok yönlü bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır ve alan yazındaki bilimsel çalışmaların derinlemesine incelenmesini içerir. Nitekim doküman incelemesinde araştırılmak istenen konu ve amaç bağlamıyla tutarlı doküman ve bilgilerin tutarlı biçimde sunulmasına dönük sistematik doküman analizi yapılır. Sistematik doküman analizinde bir sıra söz konusu olmaktadır ve bu çalışmada bu sıraya uygun adımlar izlenmiştir. Giriş kısmında araştırılan konuyu motive edici hatlar açıklanmalı ve alan yazı taramasıyla desteklenmelidir. Sonraki bölümde, sistematik gözden geçirme sürecine uygun biçimde konuyla ilgili temel kavramlar tanımlanmalıdır. Daha sonraki kısım, alan yazı taraması bulgularının sentezi ve yorumlanmasıyla ilgili bilgilerin sunulduğu kısım olmaktadır ve kavramsal bir modelin türetilmesine katkı sağlayabilmektedir, ancak her zaman bu duruma gerek duyulmamaktadır (Yıldız, 2022).

Aidiyet Kavramı ve İlgili Bağlamlar

Aidiyet duygusu üzerine pek çok farklı tanım yapılmıştır. Yuval-Davis (2006, s. 199) aidiyeti şöyle tanımlar: 'Aidiyet, duygusal bağlılıkla, "evde" ve "güvende" hissetmekle ilgilidir.' Anant'a göre (1967) ise aidiyet; bir kişinin bir sistemle ya da bir mekânla kopması zorlu bağlarla birleşen bir unsuru olarak kişisel duygu yaşantısı biçiminde tanımlanmaktadır. Abraham Maslow (1970) ise bu duyguya daha çok kişilerarası boyuttan ele alır ve bireyin diğerleri aracılığıyla onaylanma ihtiyacı, grup ortamında saygıya değer biri olarak görülme ve bireyin de diğerlerini saygıya değer birileri olarak görme ihtiyacı biçiminde ele alır. Bireylerin, diğer bireylerin sevgi ve şefkatine ihtiyaç duymanın yanı sıra, ait olduklarını hissetmeye yönelik temel bir psikolojik ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisinde ise aidiyet ihtiyacı fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyaçlarından sonra gelir. Buna göre karnı doyan, uyuyabilen, güven ve emniyet içinde olan bir bireyin bir sonraki ihtiyacı kendini ait hissetmek, başka bir deyişle bireyin diğerleri ile temas kurması, diğerleri tarafından varlığının kabul görmesi ve bir mekân/ gruba ait hissetmesi olmaktadır. Carl Rogers'a göre ise bireyin bir bağlamda kendisini oraya ait hissetmesine olanak tanınması ile birlikte bireyin "gelecekte ne olacak, birazdan başıma ne gelir?" gibi gelecek odaklı sorulardan sıyrılarak anı yaşayabileceğine, şimdi ve buradayı deneyimleyebileceğine, bireyin değişimine olanak tanınacak aitlik ortamına destek verecek kişilerin varlığına vurgu yapmıştır (Jackson, 1999, s. 69-70).

Alderfer'in (1969) büyüme gereksinimine vurgu yaptığı ve Maslow'un hiyerarşisine farklı bir bakış getirdiği temel gereksinimler kuramında üç ana unsur öne çıkmaktadır; 1) varlık gereksinimi: bireyin fizyolojik ve fiziksel güvenlik gereksinimleri, 2) iletişim gereksinimi: bireylerin anlam yükledikleri kişi/bağlamlara ilişkin ait olma, sevgi gereksinimi ve 3) büyüme gereksinimi: kendini geliştirme gereksinimi. Acquah ve arkadaşlarına göre (2021) Maslow'un kuramında benzer biçimde iletişim gereksiniminde aidiyete vurgu yapılmakta; anlam yüklenen kişilere ilişkin bağlara ve sevgi paylaşımlarına işaret edilmektedir. Ryan ve Deci'nin (2000) ilişkili olma ihtiyacı açısından ise temel psikolojik ihtiyaçlar arasında; özerklik, aidiyet ve yeterlik önemli kavramlar olarak yer almakta ve bu kavramlar psikolojik iyi oluşun önemli bileşenleri olmaktadır. Ayrıca diğer

kişilerle temas kurarken aidiyet hissedildiğinde, bireyin kendi içsel değerlerini onaylama olanağı da açığa çıkabilmektedir (Gatt ve Jiang, 2021).

Görüldüğü gibi farklı kuramcılar açısından aidiyet ve güvenlik hissini, bireyin yaşamını sürdürmesinde motivasyonu oluşturan, doğal süreçte meydana gelen anlamlı bir süreç özelliği taşıdığı söylenebilir. Aidiyet hissinde bireyin diğeriyle duygusal paylaşımlarında bakım verme, sevgiyi ve teması gösterme karşılıklı etkileşimle anlamlı olmaktadır. O halde, ait olma deneyimi bireye özgüdür ve son derece kişiseldir. Deneyimin gerçekleştiği bağlama (örneğin aile bağlamı gibi) bağlıdır ve bireyin kendini güvende, kabul edilmiş, değerli ve tanımlanmış bir grup tarafından saygı görme derecesine; bir gruba bağlı hissetmesine tepki olarak gelişir (Sedgwick ve Yonge, 2008). Örneğin bir iş bağlamında çalışan birinin kurumsal aidiyet duygusuna yönelik kişisel deneyimleri arasında iş yerindeki performansı, iş yerindeki sosyal katılımı ve üretkenliği ile iş yerindeki kişilerin sosyal desteği örneklendirilebilir (Belle, Burley ve Long, 2015).

Aidiyet bir duygu ya da evrensel bir kişilik özelliği ve ihtiyacı gibi düşünülebilir ve aidiyet duygusunda; aileyle bağlantılı ilişkisellik (birliktelik) ve özerk olma durumu dengelenmiş olarak algılanabilir. Ancak diğerleriyle ilişki içinde olma durumu, iç içe geçmiş benliklerden (diğerleriyle aynı düşünme, hissetme, davranma anlamı taşımama) ayrılan bir duruma işaret etmektedir (McCarthy, 2012; Sedgwick ve Yonge, 2008). Aidiyet duygusunun sosyal destek ve bir bağlamın parçası olma durumuyla benzerlik taşıdığı ancak bu kavramlardan da ayrıştığı ifade edilmektedir. Sosyal destek ve sosyal bir grubun üyesi olmak bireye sosyal yaşamında güç kaynakları olurken; aidiyet duygusu, sosyal olarak bütünleşmeye işaret etmekte ve herhangi bir sosyal bağlamdaki karşılıklı etkileşimlerle ilişkili olmaktadır (Gottlieb ve Bergen, 2010).

Aidiyet duygusunun gerçekleşebilmesi için bakım sağlama/sağlanma durumu ile karşılıklı etkileşimin tutarlı ve devamlılık göstermesi önem taşır. Örneğin hapishanede bulunan bir birey; hapishane dışındaki ebeveynleri ile çocuklarıyla tutarlı biçimde bakım sağlama durumlarını ve etkileşimleri gerçekleştiremeyeceği için aile içi aidiyet duygusu tam olarak sağlanamayabilir (Slaten ve ark., 2019). Kişi yaşamı boyunca aile, okul, sınıf, memleket, ülke, yerel topluluk, meslek ya da iş yeri gibi birçok farklı bağlama ait olma duygusu yaşayabilir. Ancak tüm bunlar arasında aile, bireyin içine doğduğu ve belirli bir yaşa kadar kişilerarası ilişkiler geliştirdiği ilk sosyal kurum olması nedeniyle farklıdır. (Aslantürk ve Mavili, 2020). Aileler, çocukluktan yetişkinliğe kadar en önemli aidiyet kaynaklarıdır (Goodman ve ark., 2019).

Ainsworth (1969), ebeveynlerine güvenli bağlar geliştiren bebeklerin, çevrelerini anlamlandırma süreçlerinde ailelerini güvenli bir kaynak biçiminde yorumladıklarını ifade etmiştir. Güvenli bağlanma çocuğun ailesiyle sıcak ve şefkatli ilişkilerini ifade ederken güvensiz bağlanma çocuğun ailesinin ona yaklaşımında ve çocuğun davranışlarında huzursuz, kaygılı tepkiler vermesi olarak örneklendirilebilir. Bağlanma stillerinin yetişkin yaşamındaki ilişkilere yansımaları yaşam döngüsü boyunca çoğunlukla tutarlıdır. Yetişkinlerin stres zamanlarında güvenli bir üs olarak ailelerine dönmeleri de güvenli bağlanmayla ilgili olmaktadır (Fraleay, 2002).

Aile aidiyeti kavramsal olarak, birlikte olma, birlikte eğlenme, korunma, kabul görme, katılım, ailenin bir parçası olduğunu hissetme gibi duyguların aileye aitliğini tanımlar ve güvenli bağlanmayla ilişkili olduğu söylenebilir (Goodenow, 1992; Leake, 2005). Aileye ait olma duygusu, kavramsal olarak bireyin her bir aile üyesiyle olan ilişkilerinin kalitesinden farklıdır, ancak bu ilişkilerin kalitesi şüphesiz aile aidiyet duygularını etkiler.

Aile aidiyeti, her bir aile üyesiyle olan etkileşim aidiyetinden ziyade tüm aile ilişkilerinin bütünsel olarak aidiyet hissi oluşturmasıyla ilgili olmaktadır (King ve Boyd, 2016; King, Boyd ve Thorsen, 2015). Nitekim aile, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal anlamda tüm ihtiyaçlarının karşılanması yanında sevgi ve aidiyet ihtiyacının da karşılandığı bir kurumu ifade etmektedir (Kır, 2011; Mavili, Kesen ve Daşbaş, 2014). Kişilerin aidiyet duygusu aile ortamında gelişmeye başlamakta ve sosyalleşme sürecinde devam etmektedir. Aidiyet sosyalleşme sürecinin önemli bir parçasıdır (Özer, 2015; Arslan, Şahin ve Erkal, 2019).

İfade edildiği üzere aidiyet sosyalleşmenin anlamlı bir parçasıdır; aile içinde, okul içinde, meslek yaşamı içinde gibi farklı sosyal bağlamlarda ortaya çıkabilen kişinin benlik bütünlüğüyle kabul edilme ve uyumlu duygularının karşılandığı bir kavram özelliği taşımaktadır. Ayrıca bir sosyal bağlamda ortaya çıkan aidiyet kavramı farklı bir sosyal bağlamdaki aidiyet kavramıyla etkileşim oluşturabilir ve uyumsuz stres yaratan bir durum karşısında koruyucu unsurlar özelliği taşıyabilir (Hagerty ve ark., 1996; Shah ve ark., 2021). Örneğin ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada aile bütünlüğü (family cohesion) ile okul aidiyetinin zorbalık gibi durumlar karşısında koruyucu unsurlar olarak bulunduğu ifade edilmiştir (Shah ve ark., 2021). Nitekim genç yetişkinlerin kendini zarar verme (öz kısıym girişimi) durumları ile aidiyetin engellenme durumları arasında aile sosyal desteği ve akran sosyal desteğinin birlikte aracı değişkenler olduğu ifade edilmekte; aile desteği ile akran sosyal desteğinin, aidiyet duygusu ve kendine zarar verme (uyumlu olmayan durumlar) açısından koruyucu unsurlar olduğu belirtilmektedir (McClay, Brausch ve O'Connor, 2020).

Başka bir araştırmada da aile aidiyetinin öz kıyım düşüncesi üzerinde olumsuz yönde güçlü etkisi olduğu ifade edilmiştir (Ploskonka ve Servaty-Seib, 2015). Görüldüğü gibi farklı bağlamlardaki aidiyet duygusu ile bu kavramla ilişkili aile desteği gibi durumların gençlerin uyumlu hissetmeleri yönünden yararları söz konusu olmaktadır. Başka araştırmalarda da aile aidiyet duygusunun gençlerin kariyer karar verme (Slaten ve ark., 2019) ya da akademik başarı (Baskin, Quintana ve Slaten, 2014) durumlarında olumlu etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir.

Aile aidiyeti başka bir ifadeyle «Family belonging» kavramına alternatif olarak alan yazında şu ifadeler de kullanılmaktadır; family cohesion/cohesiveness (Crosnoe ve Elder, 2004; Duncan, Duncan ve Hops, 1994; Olson, Sprenkle ve Russell, 1979); family connectedness (Brown ve Manning, 2009; Cavanagh, 2008) ve positive family environment (Amato ve Kane, 2011). Aile aidiyetinin örnek verilen birçok farklı pozitif psikoloji kavramıyla ilgili terimsel olarak aktarılmasında; aidiyetin aile üyelerini birbirine kenetleyen görünmez iper gibi bağlantıları bir araya getirmesi ve bu bağlantıların aile üyelerinin karşılaştıkları çeşitli güçlüklerde aile yılmazlığı becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamasıyla açıklanabilir (Hagerty ve ark., 1996).

Aile Aidiyeti ile İlişkili Unsurlar

Schofield (2002) aile bireylerini birbirine bağlayan aidiyet duygusunun sadece kan bağı/ biyolojik olarak değil; aile içi ilişkilerle de içselleştirilebileceğini ve evlatlık verilen çocuklu ailelerin aile aidiyeti duygusunu kazanabilmeleri ve karşılaşılabilecekleri sıkıntılarda dayanıklılık kazanabilmeleri için aile ilişkilerinin yanında gerekli olan dört özelliğin altını çizmiştir. Bunlar (a) pratik ve duygusal desteğin sunulduğu aile dayanışması, (b) aile ritüelleri, (c) ailenin birlikte paylaşımlarına işaret eden aile ilişkileri, (d) aile kimliği, (e) normlar, değerler ve özelemlerle kanıtlanan aile kültürüdür. Schofield'e (2002, s. 265-269) göre bu kavramlar şu şekilde aktarılmaktadır;

a) Aile Dayanışması: Koruyucu bakıcılar ve çocuklar arasındaki aile dayanışmasının, genellikle biyolojik olmayan doğalarına rağmen (açıkça akraba bakıcıları hariç), biyolojik olarak ilişkili aile üyeleri arasındaki ilişkilere çok benzeyen akrabalık ilişkileri biçimini aldığı öne sürülür. Böyle bir dayanışmanın geçici olmadığı, daha çok aile üyeleri arasında uzun süreli bir bağı temsil ettiği ifade edilir. Biyolojik olarak akraba ailelerde bu dayanışma duygusu çoğu zaman bir ailede doğmuş olma gerçeğinden kaynaklansa da biyolojik olarak akraba olmayan aile üyeleri arasındaki dayanışma süreçleri de benzersiz şekillerde uyumlu olarak hayata geçebilir.

b) Aile Ritüelleri: Aidiyetle ilişkili aile ritüelleri, aile üyelerine aile hakkında bir öykü anlatır ve ortak gelenekler ya da anlam oluşturma uygulamaları aracılığıyla üyelere bir aidiyet duygusu sağlar. Ritüeller, geçirilen yıllık tatiller ya da aile üyeleri tarafından ortak olarak kabul edilen doğum günleri, yılbaşı kutlamaları gibi etkinlikler olabilir. Öte yandan aile üyeleri arasında anlatılan ve aktarılan gelenek ve değerlerin yer aldığı öyküler ya da evlat edinilen çocuk büyüdüğünde onun üniversite mezuniyetine katılmak, onun başarılarıyla gururlanmak gibi çocuğun aile içindeki özel ve değerli yerlerini kaydetmek için devamlılık gösteren etkinlikler olabilir.

c) Aile İlişkileri: Aile üyeleriyle yüz yüze ya da uzaktan sosyal medya gibi araçlarla aile ilişkilerinin sürdürülmesi aile aidiyetinin bir parçası durumunda olmaktadır. Anneye doğum günü kartı gönderme aile ilişkilerinin sürdürülmesine bir örnektir.

d) Aile Kimliği: Koruyucu aile çocukları genellikle “yersiz çocuklar” olarak tanımlanmalarının bir sonucu olarak damgalanma yaşarlar. Bir aile kimliği duygusu geliştirmenin, aile üyelerine kimliklerinden gurur duymalarına neden olarak bu damgalanma deneyimlerine karşı koymaya yardımcı olabileceği öne sürülür. Evlat edinilen ailenin bağlarıyla ilişkili mekanlarda ve ortamlarda o ailenin kızı ve oğlu olarak tanıtılması kimlik inşası açısından uygun olmaktadır.

e) Aile Kültürü: Aile kültüründe aile içinde paylaşılan değerlere, normlara, inançlara ve amaçlara atıfta bulunur. Ailenin bir şeyleri nasıl uyguladığı üzerinde durulur. Koruyucu ailelerin, birlikte geliştirdikleri inançlara ek olarak hem evlat edinilen çocukların hem de bakıcıların aileye getirdikleri mevcut inançların bir araya gelmesini temsil eden kendi aile öznel değer setlerini geliştirmeye başladıkları öne sürülmektedir. Bu ortak kültür duygusu, koruyucu ailelerin ve çocukların birlikte oluşturacakları aile öyküsünü daha da zenginleştirir.

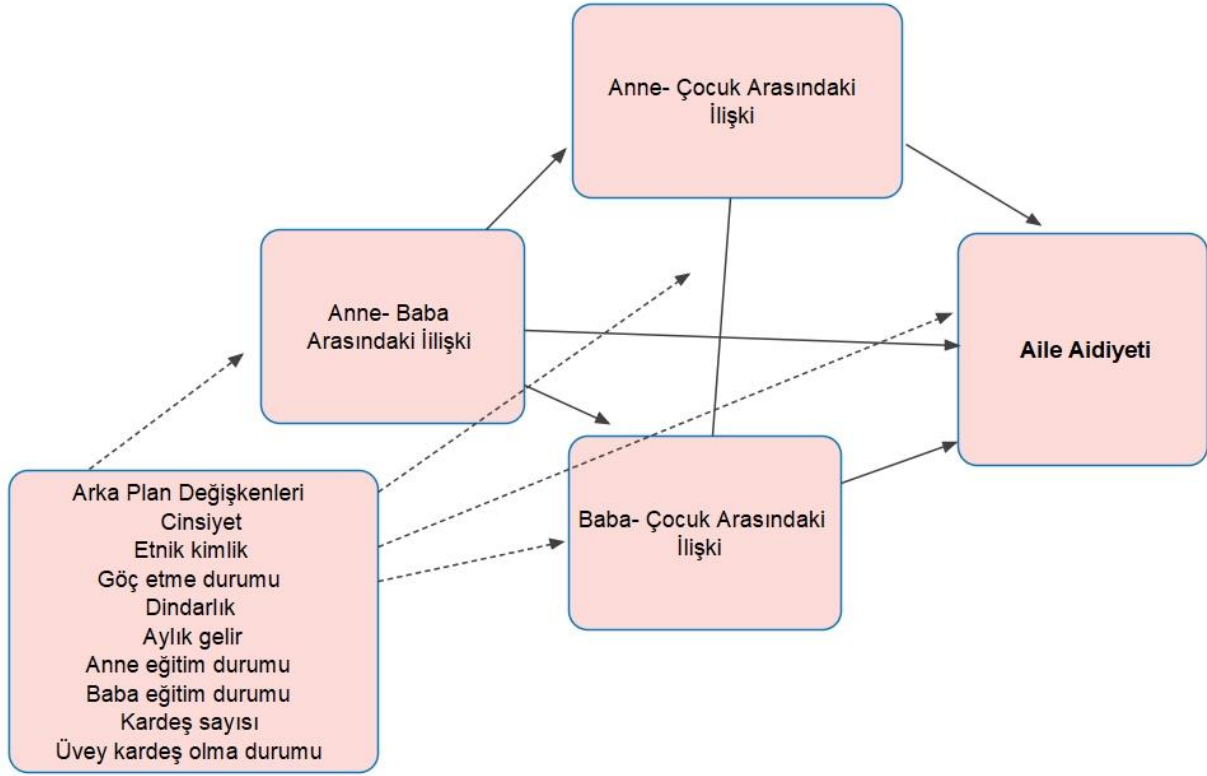
Aileyle başlayan aidiyet duygusu, süreç içerisinde topluma yansımakta ve aileden topluma yayılan bir kavram özelliği taşımaktadır. Karakeçili (2015, s. 5) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır; “toplumu oluşturan unsurların etkisi ile bir araya geldiğinde bu kavramın kapsamı daha da genişleyerek toplumsal aidiyet olgusunu ortaya çıkarmakta”. Özoğul'a (2020) göre bu bağlamda aile aidiyeti olgusu kişinin, ailenin ve toplumsal bağlamın sağlıklı biçimde devamlılığını sağlaması yönünde anlamlı olmaktadır.

Aileler ve özellikle ebeveynler, çocuklar için sevgi ve şefkat sağlayarak aile aidiyeti ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olabilir. Ayrıca aile üyeleri, çocukların kendilerini bu büyük aile grubuna ait hissetmelerine yardımcı olacak bir ev ortamı yaratabilir. Alternatif olarak, olumsuz ev ortamları ve ilişkiler, aileye ait olma duygularını engelleyebilir ve çocukların refahı için

olumsuz sonuçlar doğurabilir (King ve ark., 2015). Aile aidiyetinde, bireysel aile üyelerine değil, bir bütün olarak aileye ait olma duygusu vardır. Bu nedenle aile bir bütün olarak değerlendirilir ve kişiler arası ilişkilere bütünsel yaklaşılır. Bu noktada aile bireyleri ile inşa edilen ilişkilerin ve yaşantıların aile aidiyetine etki ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Aile aidiyetine ilişkin şema, Şekil 1’de gösterilmektedir (King ve Boyd, 2016).

Şekil 1.

King ve Boyd’un aile aidiyeti şeması (King ve Boyd, 2016).

Şekil 1’de görüldüğü ve yukarıda ifade edildiği gibi aile aidiyetinde, bireysel aile üyeleri arasında değil, bir bütün olarak aileye ait olma duygusu vardır ve aile aidiyetine bütünsel olarak yaklaşılır. Diğer bir ifadeyle aile aidiyeti, belirli bir ilişkiye değil, tüm aileye atıfta bulunan aile düzeyinde ya da bütünsel bir yapıdır (King ve Boyd 2016; King ve ark., 2015) King ve arkadaşları (2015), çalışmalarında aile aidiyeti algılarının; aile içindeki ilişkilerle nasıl ilişkili olduğuna ve olası aile içindeki ilişkilerden nasıl etkilendiğine özellikle dikkat ederler. Aile aidiyeti, ikili aile üyeleri etkileşimlerinden başka bir formda kavramsallaştırıldığında, aile; kişilerarası temasların üstünde bütünsel bir sistem olarak başka bir ifadeyle aile sistemleri kuramı tarafından desteklenir.

Aile Sistemleri Kuramı

Aile, toplumsal yapıdaki en küçük temel topluluk olmaktan ziyade küçük ancak toplumsal düzene yansımaları en çok olan etkileşim yapılarıdır. Aile bu formda düşünüldüğünde ailedeki kişilerin etkileşimlerinin aile unsuruna şekil verdiği öne çıkabilmektedir. Bu ilişki ve etkileşim kalıplarının çekirdeğine bakıldığında aile, herhangi bir aile üyesinden ziyade bir bütün ve sistem olarak ele alınabilmektedir (Dilekçigil, 2012). Becvar ve Becvar'a (1998, s. 32) göre, “Bütün sistem benzersiz bir tutarlılığa sahiptir. ... Parçaları bir araya getirmek bütünü oluşturmaz ve üyeler birbirinden bağımsız değildir”. Aile sistemleri kuramında şöyle bir temel ilke bulunur: Aile sisteminin tüm parçaları birbirine bağlıdır ve bir alt sistemdeki değişiklikler ya da problemler diğer alt sistemleri etkiler (Broderick, 1993). Aile sistemleri kuramı, sosyal yapılandırıcılık kuramına dayanmaktadır ve bireyin zihnindeki gerçeklik, bireyin kendisi ve önemli olan diğerleriyle (örneğin aile üyeleriyle) ve sosyal bağlarıyla olan etkileşimle yeniden yapılanmakta, değişim göstermektedir (Kelley, 1994).

Aileler yaşantı süreçlerinde çeşitli aile yaşam döngüsü süreçleri geçirirler ve aile içinde çeşitli değişimler meydana gelir. Örneğin aile içinde bir çocuğun ergenlik dönemine girmesi, aile yaşam döngüsü sürecine örnek olabilir. Aile yaşam döngüsü bir ailenin geçirdiği tüm gelişimsel aşamaları ve yaşam olaylarını ifade eder (Çamur Duyan, 2003). Ailede meydana gelen her değişim sürecinde ailede yeni bir denge (homeostasis) süreci söz konusu olmaktadır. Aile sistemleri açısından aile üyelerinin bireysel unsurları ve etkileşimsel unsurları arasındaki denge de kişilerarası ilişkiler açısından önem taşımaktadır (Gurman ve Kniskern, 1981). Aile üyeleri denge sürecinde bireysel etkileşim kalıplarını kullanabilmektedirler. Kişilerarası etkileşimde öne çıkan bireysel

unsurlarda bireyin şimdiki ve geçmişteki aile üyeleri ile olan yaşantıları ve önemli kişilerle ilgili sosyal ve kültürel bağlamsal unsurları öne çıkarmaktadır (Asen ve Jones, 2001).

Bu bağlamda aile aidiyeti kavramında da öne çıkan geçmiş ve şimdiki sosyal ve kültürel bağlamların (Schofield, 2002; Shah ve ark., 2021), aile sisteminde kişilerarası etkileşim ile aile içi denge durumunda sosyo-kültürel bağlamların önemli olması durumuyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Ailedeki herhangi bir bireyin eylemleri ile sistemin bütün diğer bireylerin eylemleri arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Ayrıca aile içindeki bir bireyin eylemlerindeki farklılık, sistemin değişimi ve yeniden yapılanması ihtiyacını doğurabilmekte ve aile içi ilişkilerle ilgili sıkıntılarda tüm aile içi ilişkiler değerlendirmeye alınabilmektedir. Aile sistem kuramına ilişkin temel bakış açıları şu şekilde ifade edilebilir (Stratton, 2016, s. 7);

a) Bireyin yaşamındaki sıkıntılar ortaya çıktıkları bağlamda ele alınır ve o bağlamın diğer bağlamlarla olan etkileşimleri değerlendirilebilir. Örneğin aile bağlamında kendini ifade etmekte zorlanan bir gencin bu iletişim biçiminin sosyal bağlamda (arkadaş ortamında) kendini nasıl gösterdiği değerlendirilebilir.

b) Yakın ilişkilere sahip aile ya da gruptaki diğer insanlar güçlüdür (neredeyse gelişime her zaman istekli). Yakın ilişkilere sahip bireyler değişim için güçlü kaynaklara sahiptir denilebilir.

c) Aile ve diğer ilişki sistemleri ile iş birliği içinde elde edilen terapötik kazanımların bireyin günlük yaşam bağlamına uyumlu katkıları söz konusu olmaktadır.

Aile Aidiyetini Etkileyen Unsurlar

Aile sistemleri bakış açısına göre aile içindeki ilişki ve etkileşim biçimleri aile üyelerinin aileye ait olma duygularına etki edebilmektedir. Aile içinde kabul görememe ve yalnızlık duyguları ebeveynlerle ve diğer aile bireyleriyle olan ilişkileri sarsılabilmektedir. Yaşanan bu etkileşimler ya da etkileşimin zayıf olduğu durumlar bireylerin mutsuzluğuna, aile aidiyet duygularının zayıflamasına sebep olabilmektedir (Kır, 2011). Aile üyeleri düşüncelerini özgürce dışarı aktarabildiğinde, düşüncelerinin değerli olduğunu hissedebilmekte, aidiyet ve bütünlük duygusunu sürdüren kişiler olarak yetişebilmektedirler. Bu durum da aile üyelerinin geleceğe umutla ve sağlıklı ilerlemelerini sağlamaktadır. Aidiyet duygusunu geliştirebilecek diğer unsurlar; aile üyelerinin maddi manevi birçok bağlam ve alanda paylaşımlarını sürdürmeleri, diğerleri için çalışmaya devam etme motivasyonuna sahip olmaları gibi sıralanabilir (Mavili ve ark., 2014).

Aile sistemleri bakış açısı dikkate alındığında aile bağlamında aidiyetle ilgili bir durum bireyin ilgili olduğu diğer sosyal ve duygusal bağlamlarındaki aidiyet duygularıyla etkileşim içinde olabilmektedir. Örneğin ergen bir çocuğa sahip bir çift boşandığında aile aidiyeti ve aile içi ilişkiler ergen açısından olumsuz biçimde etkilenebildiği gibi ergenin diğer sosyal ortamları, okuldaki akran ilişkileri gibi bağlamlarındaki aidiyet duygularını olumsuz biçimde etkileyebilmektedir. Aile içi destek, güvenlik ve aidiyet duygusunu deneyimleyen akranlarına göre anne-babası ayrılmış ergenler (boşanma sonrası ebeveynlerin desteği yeterince söz konusu olmadığında) sonraki sosyal ortamlara uyum sağlama ve yeni rahatsızlık durumları yaşama (örneğin yeni finansal ya da duygusal sıkıntılar gibi) durumlarıyla ilgili yaşantılara açık olabilmektedirler (Rejaän, van der Valk ve Branje, 2021).

Öte yandan Kumkale'ye (2006) göre aile bağlamında meydana gelen uyumlu haberler ve gelişmeler toplumsal düzende uygun görülürse o ailede aidiyet hissi gelişim gösterebilir. Olumlu aile içi etkinlikler, aile üyeleri tarafından benimsenebilir ve bu benimsenen davranışlar, aile içinde gerçekleştirildiği gibi diğer sosyal gruplarda da kendini gösterebilir. Örneğin Belenardo'ya (2001) göre çocukluk sürecinde anne-baba ve kardeşleri arasında uyumlu etkileşimlere sahip olan bireyler eğitim aldıkları okullara, akranlarına, büyük oranda sağlıklı aidiyet duyguları geliştirirler.

Leake (2007) ise araştırmasında gençlerin ister biyolojik köken olmayan aile ister biyolojik köken ailesiyle yaşıyor olsun sahip oldukları aidiyet duygusunun içinde buldukları aile içi ilişki ağları örneğin kardeş ilişkileri ve aile üyelerinin birbiriyle temasıyla (ortak aile kutlamaları, kültürel aile ritüelleri gibi) ilişkili olduğu sonucunu bulmuşlardır. Aile aidiyeti; aile bütünlük duygusuyla (ailenin bir ferdi olmanın ferahlık, bütün hissetme gibi bütünlük içinde hissedilmesi) da ilişkili olabilmektedir. Aile bütünlük duygusu ile birlikte bireylerin diğer sosyal grup aidiyeti duyguları pekişebilmekte ve psikolojik iyi oluşları da olumlu etkilenebilmektedir (Xie, Chen ve Zhang, 2021). Bu bağlamda aile içinde yer almayı seven ve anne baba algısını uyumlu şemalarla birleştiren bireylerin aile aidiyetlerinin oluşabileceği ve bireylerin psikolojik olarak mutlu olabilecekleri, psikolojik iyi oluşlarının iyi yönde etkilenebileceği söylenebilir (Gök ve Kocayörük, 2019; Yeter, 2019).

Aile Aidiyeti ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alan yazında aile aidiyeti ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle aile aidiyeti ile ilişkili birtakım demografik değişkenlerle aile aidiyeti unsuru arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir. Örneğin Fenster (2005) araştırmasında kadınların ve erkeklerin her günkü etkinliklerine ilişkin yaşam durumları ve aile içi etkileşim katılımlarını incelemiştir ve

kadınların annelik rolü ile ilişkili aile aidiyetlerinin erkeklerin baba rollerine katılımlarına göre daha çok vurgulandığını ve bu bağlamda kadınların aile aidiyetine ilişkin gündelik yaşantılarının öne çıktığını bulmuştur. Hallers-Haalboom ve arkadaşları (2017) ise 1-3 yaş arasında çocukları olan ailelerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında gerek annelerin gerek babaların çocuklarına duyarlı biçimde ebeveynliklerini sürdürdüklerini; anne ve baba ebeveynlik duyarlılıklarında çocukların yaş geçişlerine göre benzerliğin söz konusu olduğunu bulmuşlardır.

Aslantürk ve Mavili (2020) ise karma desen çalışmalarında tek ebeveynli ya da iki ebeveynli aileye sahip üniversite öğrencilerinin aileye ait olma duygusunu karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Sonuçlar, iki biyolojik ebeveynli aileden gelen deneklerin aile aidiyetinin tek ebeveynli ailelerden gelenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kiremitçi (2020) 1153 kişi ile yaptığı çalışma sonucunda okul türü, kardeş sayısı, ailenin aylık geliri, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, aileyle zaman geçirme sıklığı, eğitime devam ederken barınılan yer, anne-babanın eğitim durumu, babanın çalışma durumu, ailenin tutumu, aile içerisinde şiddet görme durumu sıklığı, aile içerisinde şiddeti tanık olma durumu ve sıklığı, okulda şiddet görme durumu, okulda şiddete tanık olma durumu sıklığı, internette ya da TV'de şiddete tanık olma durumu ve sıklığı değişkenleri ile aile aidiyeti arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Özoğul'un (2020) ise 356 öğretmenle yaptığı korelasyonel çalışmada aile aidiyeti ile depresyon, kaygı ve stres ölçek puanları arasında korelasyonel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur.

Yeter'in (2019) 517 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada ise aile aidiyeti ile cinsiyet, öğrenim türü ve öğrenim alanı, mezun olunan lise biçimi, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin çekirdek ya da geniş aile olması, ailedeki kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı; sadece aile aidiyet düzeyi ile algılanan aile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı fark olduğu sonucu bulunmuştur. Topçuoğlu ve Myradov'un (2021) aile sağlığı merkezine başvuran 278 kişiyle yaptıkları çalışmalarında ise cinsiyet, evlenme yaşı, medeni durum, aile tipi, evde bulunan birey sayısı, çocuk sahibi olma değişkeni, eşle akraba olma durumu, Türk aile yapısının farklılık göstermeye başladığını düşünme değişkenleri ile aile aidiyeti ve aile içi iletişim doyumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmış olup; eğitim durumu ve aile geliri ile aile içi iletişim doyumu, eşyle evlenme biçimi ve aile içi etkileşimin farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Şişmanlar ve arkadaşları (2022) ise çalışmalarında aile aidiyeti düşük algılanan ergenlerin sınıf tekrarının olduğu, kötü bir yaşantıya maruz kalma, aile içi sözlü ve fiziksel şiddet, dağılmış bir aile sisteminde yaşamını sürdürme, annede zihinsel rahatsızlığın olması ve aile üyelerinde suç öyküsü oranları yüksek olduğunu bulmuşlardır. Çocukların sosyal etkinliklere katılımının, ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin ve gelir düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Bunlara ek olarak aynı grupta otoriter ve ihmalkâr ebeveynlik stillerinin daha belirgin olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Araştırmacılar, yapılan regresyon analizinde sağlık tedbiri sonucu ile izlenen çocukların aile aidiyetleri düzeylerinin dışa dönük etkinliklere katılımı artış gösterdiğini ve aile içi fiziksel şiddetin azalmasının da aile aidiyet düzeylerine olumlu etki ettiğini tespit etmişlerdir.

Stone ve arkadaşları (2022) ıslahevinde kalan gençlerde (daha önce suça sürüklenen gençlerde) düşük aile aidiyeti durumları ile yüksek aleksitiminin (duygu körlüğü) psikolojik sıkıntıları içselleştirme durumlarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar, gençlerin içselleştirme sorunlarını ele almak için aile aidiyetini ve duygu düzenlemeyi hedefleyen müdahalelere ihtiyaç duyulduğunun altını çizmişlerdir. Alan yazında gençlerin aile aidiyeti ve spor ilişkisini inceleyen çalışmalara da rastlanmıştır. Kang ve arkadaşları (2015), Koreli orta okul ve lise öğrencileri (aynı zamanda atlet sporcular olan ergenler) ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında ergenlerin aile aidiyetleri ile benlik saygıları ve ebeveyn sosyal desteği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmacılar, ailelerin ergenlere spor alanında sosyal destek sağlamalarının ergenlerin benlik saygılarını ve ailelere yönelik aidiyetlerini arttırdığını elde etmişlerdir.

Branscombe ve Wann (1991) ise Kansas Üniversitesi'nde basketbol ve beyzbol takımlarında yer alan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında takım sporu kimliğini kullanan gençlerin aile aidiyetleri ve toplumsal aidiyetlerinin arttığı sonucunu bulmuşlardır. Saki'nin (2018) 1200 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmasında gençlerin aile aidiyet düzeyleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim gördükleri bölüm, aile yapısı, spor yapma amacı değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğunu bulmuştur. Araştırmacı, cinsiyet açısından kadın gençlerin, aile aidiyet duygusunun erkek gençlerden daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Araştırmacı ayrıca spor yapma amaçları arasında sağlık için spor yapan gençlerin serbest zamanı değerlendirmek için spor yapan gençlerden daha çok aile aidiyet tutumuna sahip olduklarını tespit etmiştir (Saki, 2018).

Aile Aidiyetini Oluşturmada ve Sürdürmede Öne Çıkan Unsurlar

Bireylerin diğer aile üyeleri ile olan ilişkilerinde iletişim biçimleri ya da sosyal bağlarıyla ilişkilerinde duygu ve düşünce aktarımlarında sahip oldukları aktarım becerileri, aidiyet duygusunu pekiştiren bir durum özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda bireylerin diğerleriyle ilişkilerinde sosyal ortamlarda o kişilerle ortak anlam oluşturma yönünde ortaya koydukları eylemlerin

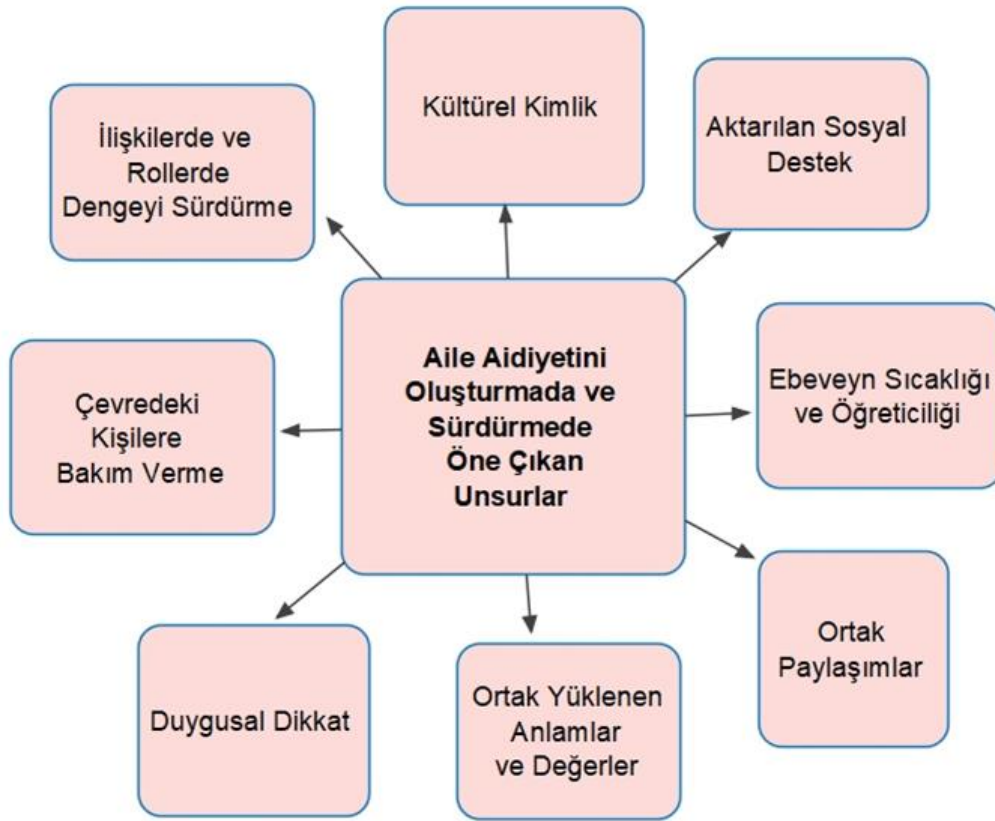
farkında olmaları ve bireyin diğer kişilerle ortak anlamlar oluşturmaları önem taşımaktadır (Costello ve ark., 2022). Diğer bireylerle aidiyet oluşturmada, diğer kişilerle genel yaşam alanlarında otantik temaslar, diğerlerine bakım ve sosyal destek ile diğerlerinden gelen sosyal destek, duygusal dikkat (duygularını diğerlerine yönlendirme ve diğerlerinin duygularına tepki verme) gibi durumsal süreçler öne çıkmaktadır (Afroz ve Tiwari, 2021). Örneğin bireylerden diğer insanlarla temas kurarken gerçek duygularını gölgeleyip sahte bir imaj (“maskeler” olarak adlandırılır) sunma yollarını düşünmeleri istenebilir. Örneğin, “başkalarının yaptıklarına uymak istemiyormuş gibi davranıyorum ama gerçekten uyum sağlamak istiyorum”. “Bazen gerçekten öyle olmasa bile her şey harika ve güzel gibi tepkiler veriyorum” gibi. Bireylerden kişisel olarak kullanmış oldukları maskeleri isimsiz olarak belirttikten sonra, genel olarak sonuçlar üzerinde tartışmaları istenebilir. Bireylerden kullandıkları maskelerle ilgili ortak duygular ve ortak düşünceler üzerinde derinlemesine düşünmeleri istenir. Aidiyet duygusuyla ilgili bireylerin ister maske ister samimi tepkileri olsun diğer insanlarla ortak anlam oluşturmada öne çıkan başa çıkma durumları üzerinde görüşülür. Bu bağlamda insanların bir gruba yönelik aidiyet oluşturmalarında ortak temas kaynakları, birlikte etkileşim anlamları üretmeleri önem taşımaktadır (Costello ve ark., 2022, s. 66).

Aidiyet duygusunun sürdürülebilmesinde öne çıkan ana noktalar ise bireyin sosyal ortamlarda üstlendiği rollerde dengeyi sürdürmesi, duygularını yönlendirebilmesi ve farkında olması ile öngörülebilir bir geleceğe devamlılık yönünde inanç ve eylemlilik biçiminde sıralanabilir. Bireyin sosyal rollerindeki denge; tutarlı olmaya, duygularını yönlendirme; ait olduğu karşılıklı ilişki ağlarında duygusal paylaşımlara ve öngörülebilir bir gelecek ise bulunduğu gruptaki aidiyetle geleceğe yönelik öngörülebilir durumlara işaret edebilir. Bireyin zaman içerisinde grup aidiyetinde maruz kaldığı kişilerarası paylaşımlarla ve bireyin anlam attığı değerlerin ve başarıların grup içinde takdir edilmesiyle birlikte bireyin öz-değerinin de geliştiği ve özdeğerinin gelişimiyle birlikte aidiyetinin de pekişmeye devam edebileceği söylenebilir (Afroz ve Tiwari, 2021).

Görüldüğü üzere aidiyet kavramının pekişmesinde ortak paylaşım alanları ve bu paylaşım alanlarına atfedilen anlam ve değerler önem kazanmaktadır. Araştırmacılara göre aile aidiyetiyle ilgili anahtar kavramlar açısından azimli olma, yılmazlık ile yılmazlığı sürdürme (resilience), geleneksel/kültürel değer ve inançlar, kültürel kimlik, umut zihinsel sağlık ve olumlu olmayı sürdürme becerisi de öne çıkabilmektedir (Buehler, 2020; Kral ve Idlout, 2012). “Aile aidiyeti” ile “aile yılmazlığı” açısından çocuklara bakım sağlayan ebeveynlerin çocuklarına bakım sağlarken onların kendi güçlü yönlerini fark etmelerine ve değerli olduklarını hissettirmeye olanak tanıma ve onlara bakım sağlarken sevgilerini ve öğreticiliklerini aktarmaları da önem taşıyabilmektedir (Kral ve Idlout, 2012, s. 394).

Ailenin öğreticiliği, sevgiyi aktarımı gibi temas kaynaklarında kültürel/etnik kimliğe ilişkin değer aktarımları da bireyin aile aidiyetini ve aile aidiyeti ile birlikte çocuğun kişilerarası ilişkilerinde ve toplumsal yaşamda sosyalleşme sürecini, psikolojik iyi oluşunu olumlu biçimde etkileyebilmektedir. Sıcaklık ve desteğin temas için önemli olduğu da unutulmamalıdır (Buehler, 2020; Covarrubias ve ark., 2019). Kültürel aile değerlerinin çoklu nesiller boyu aktarımı, aile bütünlüğü ve aidiyeti açısından anlamlı olabilmektedir. Ayrıca kültürel değerlerin devamlılığı, aile içi duygusal paylaşımların yanlış anlaşılmasının önüne geçebilir. Örneğin yaşlı bir birey, çocukları ona temas edip onu ziyaret etmediğinde; duygusal olarak kendisini izole hissedebilir, belki de çocukları o süreçte annelerini yalnız hissettirdiklerini fark etmemiş olabilirler (Gao ve ark., 2019). Sonuç olarak alan yazında aile aidiyetini oluşturmada ve sürdürmede öne çıkan unsurlar, aşağıda şekil olarak sunulmaktadır.

Şekil 2. Aile aidiyetini oluşturmada ve sürdürmede öne çıkan unsurlar

Şekil 2’de ve yukarıda alan yazına ilişkin araştırmalarda ifade edildiği gibi aile aidiyetini oluşturmada ve sürdürmede öne çıkan unsurlar; kültürel kimlik, aktarılan sosyal destek, ebeveyn sıcaklığı ve öğreticiliği, ortak paylaşımlar, ortak yüklenen anlamlar ve değerler, duygusal dikkat, çevredeki kişilere bakım verme ile çevredeki kişilere bakım verme olarak sıralanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak aile aidiyetinin tek bir boyutla açıklanabilecek bir kavram olmadığı, çeşitli kuramlar (Maslow’un ve Rogers’ın insancıl kuramları ve sistemik aile kuramı gibi aileyi bütüncül bir bakış açısıyla ele alan kuramlar) açısından bakılabileceği ortaya çıkmaktadır. Aile aidiyeti, bütüncül sistemik bir bakış açısıyla ele alındığında aidiyetin tek yönlü bir süreç olmadığı, örneği aile içindeki üyelerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimlerinin bütüncül ele alındığı söylenebilir. Aile aidiyeti, bu yönüyle aile içindeki ikili ilişkilerin ötesine geçmekte ve değerler sistemi içinde görülebilmektedir. Aidiyet duygusu, tek bir kişi ile değil; bütünsel olarak farklı bağlamlarla (aile bağlamı, iş yeri bağlamı, yaşadığı coğrafya bağlamı gibi) karşılıklı etkileşimler sonucu gelişen bir olgu özelliği taşımaktadır (Hill, 2006).

Bu alan yazı araştırmasıyla aile aidiyetiyle ilişkili pek çok farklı unsur olduğu görülmektedir. Bunların arasında aileye yüklenen anlamlar ile ailenin anlam atfettiği değerler, aile üyelerinin değer yükledikleri paylaşım alanları, aile sisteminin ilişkili olduğu örneğin okul bağlamı, iş bağlamı gibi bağlamlardaki aidiyetin ve paylaşımların varlığı gibi durumlar yer almaktadır. Aile aidiyetini oluşturmada ve sürdürmede etkili olan unsurlar arasında ise aktarılan sosyal destek, duygusal dikkat, ortak yüklenen anlam ve değerler, aktarılan sosyal destek, kültürel kimlik gibi unsurlar sıralanabilmektedir. Aile aidiyetini sürdürmedeki etkileşimsel unsurlar, dışsal süreçlerle şekillenirken zaman içerisinde bireyin içsel süreçlerine etki edebilir ve bireyin kimlik oluşumuna uyumlu etki edebilir. Örneğin bireyin kültürel aile geçmişi, ilişkili olduğu etkileşim ağları (sosyal destek gibi), yaşam biçimi gibi unsurlar, aile aidiyetine ilişkin dışsal süreçlerle ilgiliyken zaman içerisinde bireyin içsel süreçleriyle etkileşim içinde olabilir ve bireyin nasıl biri olacağı ile aidiyet duygusuna etki edebilir (Chaudhury ve Oswald, 2019).

Aile aidiyeti ile ilgili incelenen alan yazı araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında birtakım öneriler sunulmalıdır. İlerdeki araştırmalarda aile aidiyeti ile ilgili yapılacak olanlar arasında, örneğin aile aidiyetini etkileyen unsurlara ilişkin yapılacak bir araştırmada; bu araştırmada ifade edilen “ortak paylaşım alanları”, “ailenin anlam yükledikleri değerler”, “aile aidiyeti ile ilişkili bağlamlar” gibi öne çıkan kavramlar, elde edilebilecek nitel ya da nicel bulgularla karşılaştırılabilir. Bu araştırmada aile aidiyetinin sürmesinde etkili olan unsurlar arasında kültürel kimlik, çevredeki kişilere bakım verme, ebeveyn sıcaklığı, duygusal

dikkat ve ortak paylaşımlar bulunmaktadır. Gelecekte bu unsurların aile aidiyetini geliştirmedeki katkılarına ilişkin nitel ya da nicel araştırmalar gerçekleştirilebilir. Bunlara ek olarak aile aidiyetine ilişkin örneğin bir ailenin bütüncül karşılıklı etkileşim süreçleri ile aile içi ikili ilişki süreçlerine yönelik öne çıkan aidiyet duyguları nitel ya da nicel araştırmalarla karşılaştırılabilir. Örneğin tüm ailenin etkilendiği bir duruma ilişkin ailenin bütün olarak nasıl başa çıktığı düşünülerek aidiyet duygusuna ilişkin puanlama gerektiren bir ölçek kullanılabilirken; aynı katılımcıların bu ailenin etkilendiği duruma yönelik aile içinde bir kişiyle paylaşımlarını düşünerek aidiyet duygusu ile ilgili ölçeği puanlamaları istenebilir. İlgili puanlar karşılaştırılarak aile aidiyetine yönelik bulgular bilimsel olarak sunulabilir. Uygulamaya dönük ise bu araştırmada ifade edilen aile aidiyetini sürdürmede etkili olan unsurlardan (örneğin kültürel aile değerleri, ortak paylaşımlar, ilişkilerde dengeyi sürdürme gibi) yararlanılarak ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde aile aidiyeti temalı psiko-eğitsel çalışmalar gerçekleştirilebilir ve bu uygulamalara ebeveynlerin katılımları da sağlanabilir.

Kaynakça

- Acquah, A., Nsiah, T. K., Antie, E. N. A., & Otoo, B. (2021). Literature review on theories motivation. *International Journal of Economic and Business Review*, 9(5), 25-29. <https://doi.org/10.36713/epra2012>
- Afroz, S., & Tiwari, P. S. N. (2021). Importance of belongingness in healthy youth development. *Scholars Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 9(6), 225-230. <https://doi.org/10.36347/sjahss.2021.v09i06.004>
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40(4), 969-1025.
- Alderfer, C. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4, 142-175. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(69\)90004-X](https://doi.org/10.1016/0030-5073(69)90004-X)
- Alderfer, C. P. (1989). Theories reflecting my personal experience and life development. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 25(4), 351-365. <https://doi.org/10.1177/002188638902500404>
- Amato, P. R., & Kane, J. B. (2011). Parents' marital distress, divorce, and remarriage: Links with daughters' early family formation transitions. *Journal of Family Issues*, 32(8), 1073-1103. <https://doi.org/10.1177/0192513X11404363>
- Anant, S. S. (1967). Belongingness and mental health: Some research findings. *Acta Psychologica*, 26, 391-396.
- Arslan, K., Şahin, H. ve Erkal, S. (2019). Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetinin aile içi şiddete ilişkin görüşlerine ve bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması. *Researcher Social Science Studies*, 7(1), 168-180.
- Asen, E., & Jones, E. (2001). *Systemic couple therapy and depression*. London, GBR: Kamac Books.
- Aslantürk, H., & Mavili, A. (2020). The sense of family belonging in university students from a single parent family compared with those from a two-biological-parent family. *Current Psychology*, 39, 2026-2039. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00725-0>
- Baskin, T. W., Quintana, S. M., & Slaten, C. D. (2014). Family belongingness, gang friendships, and psychological distress in adolescent achievement. *Journal of Counseling & Development*, 92(4), 398-405. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2014.00166.x>
- Becvar, D. S., & Becvar R. J., (1998). *Systems theory and family therapy*. Austin, TX: University Press of America.
- Belenardo, S. J. (2001). Practices and Conditions that Lead to a Sense of Community in Middle Schools. *NASSP Bulletin*, 85(627), 33-45. <https://doi.org/10.1177/019263650108562704>
- Belle, S. M., Burley, D. L., & Long, S. D. (2015). Where do I belong? High-intensity teleworkers' experience of organizational belonging. *Human Resource Development International*, 18(1), 76-96. <https://doi.org/10.1080/13678868.2014.979006>
- Branscombe, N. R., & Wann, D. (1991). The positive social and self concept consequences of sports team identification. *Journal of Sport & Social Issues*, 15(2), 115-127. <https://doi.org/10.1177/019372359101500202>
- Broderick, C. B. (1993). *Understanding family process: Basics of family systems theory*. Sage Publishing.
- Brown, S. L., & Manning, W. D. (2009). Family boundary ambiguity and the measurement of family structure: The significance of cohabitation. *Demography*, 46(1), 85-101. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0043>
- Buehler, C. (2020). Family processes and children's and adolescents' well-being. *Journal of Marriage and Family*, 82, 145-174. <https://doi.org/10.1111/jomf.12637>
- Cavanagh, S. E. (2008). Family structure history and adolescent adjustment. *Journal of Family Issues*, 29(7), 944-980. <https://doi.org/10.1177/0192513X07311232>
- Chaudhury, H., & Oswald, F. (2019). Advancing understanding of person-environment interaction in later life: One step further. *Journal of aging studies*, 51, 100821. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2019.100821>
- Costello, M. A., Nagel, A. G., Hunt, G. L., & Allen, J. P. (2022). Randomized evaluation of an intervention to enhance a sense of belongingness among entering college students. *College Student Affairs Journal*, 40(1), 63-76. <https://doi.org/10.1353/csaj.2022.0002>
- Covarrubias, R., Valle, I., Laiduc, G., & Azmitia, M. (2019). "You never become fully independent": Family roles and independence in first-generation college students. *Journal of Adolescent Research*, 34(4), 381-410. <https://doi.org/10.1177/07435584187884>

- Crosnoe, R., & Elder, G. H. (2004). Family dynamics, supportive relationships, and educational resilience during adolescence. *Journal of Family Issues*, 25(5), 571-602. <https://doi.org/10.1177/0192513X03258307>
- Çamur Duyan, G. (2003). Aile yaşam döngüsü ve gelişimsel farklılıklar. *Toplumsal ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 33-41.
- Dilekçiğil, F. B. (2012). Aileye dair kabullerin ezber bozumu. *Muhafazar Düşünce Dergisi*, 8(31), 21-52.
- Duncan, T. E., Duncan, S. C., & Hops, H. (1994). The effects of family cohesiveness and peer encouragement on the development of adolescent alcohol use: A cohort-sequential approach to the analysis of longitudinal data. *Journal of Studies on Alcohol*, 55(5), 588-599. <https://doi.org/10.15288/jsa.1994.55.588>
- Fenster, T. (2005). Gender and the city: The different formations of belonging. In L. Nelson, & J. Seager (Eds.), *A companion to feminist geography* (pp. 242-257). Malden: Blackwell.
- Fraley, C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123-151. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0602_03
- Gao, X., Sun, F., Marsiglia, F. F., & Dong, X. (2019). Elder mistreatment among older Chinese Americans: The role of family cohesion. *The International Journal of Aging and Human Development*, 88(3), 266-285. <https://doi.org/10.1177/0091415018773499>
- Gatt, G., & Jiang, L. (2021). Can different types of non-territorial working satisfy employees' needs for autonomy and belongingness? Insights from self-determination theory. *Environment and Behavior*, 53(9), 953-986. <https://doi.org/10.1177/0013916520942603>
- Goodenow, C. (1992). Strengthening the links between educational psychology and the study of social contexts. *Educational Psychologist*, 27(2), 177-196. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2702_4
- Goodman, M. L., Gibson, D. C., Kesier, P. H., Gitari, S., & Raimor-Goodman, L. (2019). Family, belonging and meaning in life among semi-rural Kenyans. *Journal of Happiness Studies*, 20, 1627-1645. <https://doi.org/10.1007/s10902-018-0017-9>
- Gottlieb, B. H., & Bergen, A. E. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.10.001>
- Gök, E., & Kocayörük, E. (2019). Temel psikolojik ihtiyaçlar, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı değişkenlerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 21-51.
- Gurman, A. S., & Kniskern, D. P. (1981). *Handbook of family therapy*. New York: Brunner/Mazel Publishers.
- Hagerty, B. M., Williams, R. A., Coyne, J. C., & Early, M. R. (1996). Sense of belonging and indicators of social and psychological functioning. *Archives of Psychiatric Nursing*, 10(4), 235-244. [https://doi.org/10.1016/S0883-9417\(96\)80029-X](https://doi.org/10.1016/S0883-9417(96)80029-X)
- Hallers-Haalboom, E. T., Groeneveld, M. G., van Berkel, S. R., Endendijk, J. J., van der Pol, L. D., Linting, M., ..., & Mesman, J. (2017). Mothers' and fathers' sensitivity with their two children: A longitudinal study from infancy to early childhood. *Developmental Psychology*, 53(5), 860-872. <https://doi.org/10.1037/dev0000293>
- Hill, D. L. (2006). Sense of belonging as connectedness, American Indian worldview, and mental health. *Archives of Psychiatric Nursing*, 20(5), 210-216. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2006.04.003>
- Jackson, C. A. (1999). The high school counselor and the "Fully Functioning Person". In H. J. Freiberg (Ed.), *Perceiving behaving becoming lessons learned* (pp. 68-70). Alexandria, USA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- Kang, S., Jeon, H., Kwon, S., & Park, S. (2015). Parental attachment as a mediator between parental social support and self-esteem as perceived by Korean sports middle and high school athletes. *Perceptual and Motor Skills*, 120(1), 288-303. <https://doi.org/10.2466/10.PMS.120v11x6>
- Karakeçili, E. (2015). *Aidiyet meselesi bağlamında bedenin mekânsızlığı* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi. Küşeli yap
- Kelley, P. (1994). Integrating systemic and postsystemic approaches to social work practice with refugee families. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 75(9), 541-549. <https://doi.org/10.1177/104438949407500902>
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

- King, V., & Boyd, L. M. (2016). Factors associated with perceptions of family belonging among adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 78(4), 1114-1130. <https://doi:10.1111/jomf.12322>
- King, V., Boyd, L. M., & Thorsen, M. L. (2015). Adolescents' perceptions of family belonging in stepfamilies. *Journal of Marriage and Family*, 77(3), 761-774. <https://doi.org/10.1111/jomf.12181>
- Kiremitçi, S. (2020). *Lise öğrencilerinde aile aidiyeti ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Selçuk Üniversitesi
- Kral, M. J., & Idlout, L. (2012). It's all in the family: Wellbeing among inuit in Arctic Canada. In H. Selin, & G. Davey (Eds.), *Happiness across cultures. Views of happiness and quality of life in Non-Western Cultures* (pp. 387-398). London, New York: Springer.
- Kumkale, T. T. (2006). *Türk insan mühendisliği (Türkleri motive etmek)*. Pegasus Yayınları.
- Leake, V. S. (2005). *Steps between, steps within: Adolescents and stepfamily belonging*. Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses, (Publication No. 3231196).
- Leake, V. S. (2007). Personal, familial, and systemic factors associated with family belonging for stepfamily adolescents. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47(1-2), 135-155. https://doi.org/10.1300/J087v47n01_08
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (Rev. Ed.). New York: Harper and Row.
- Mavili, A., Kesen, N. F., & Daşbaş, S. (2014). Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(33), 29-45. <https://doi.org/10.21560/spcd.19507>
- McCarthy, J. R. (2012). The powerful relational language of 'family': Togetherness, belonging and personhood. *The Sociological Review*, 60(1), 68-90. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2011.02045.x>
- McClay, M. M., Brausch, A. M., & O'Connor, S. S. (2020). Social support mediates the association between disclosure of suicide attempt and depression, perceived burdensomeness, and thwarted belongingness. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 50(4), 884-898. <https://doi.org/10.1111/sltb.12622>
- Topçuoğlu, A., & Myradov, D. (2021). Türk aile yapısında aile içi iletişim doyumu ve aile aidiyetinin incelenmesi (Malatya örneği). *International Academic Social Resources Journal*, 6(27), 1177-1190. <https://doi.org/10.31569/ASRJOURNAL.278>
- Olson, D. H., Sprenkle, D. H., & Russell, C. S. (1979). Circumplex model of marital and family systems: I. Cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family Process*, 18(1), 3-28. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1979.00003.x>
- Özer, A. (2015). *Göç ve aidiyet bağlamında Bulgaristan göçmenlerinde kimliğin yeniden inşası: Mersin örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Mersin Üniversitesi
- Özoğul, R. (2020). *Öğretmenlerde aile aidiyeti ile depresyon, anksiyete ve stres ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Ploskonka, R. A., & Servaty-Seib, H. L. (2015). Belongingness and suicidal ideation in college students. *Journal of American college health*, 63(2), 81-87. <https://doi.org/10.1080/07448481.2014.983928>
- Rejaän, Z., van der Valk, I. E., & Branje, S. (2021). The role of sense of belonging and family structure in adolescent adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 32(4), 1354-1368. <https://doi.org/10.1111/jora.12694>
- Rogers, C. R. (1951). Perceptual reorganization in client-centered therapy. In R. R. Blake, & G. V. Ramsey (Eds.), *Perception: An approach to personality* (pp. 307-327). Ronald Press Company. <https://doi.org/10.1037/11505-011>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Saki, Ü. (2018). *Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Atatürk Üniversitesi.
- Schofield, G. (2002). The significance of a secure base: a psychosocial model of long-term foster care. *Child & Family Social Work*, 7(4), 259-272. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00254.x>
- Sedgwick, M. G., & Yonge, O. (2008). 'We're it', 'we're a team', 'we're family' means a sense of belonging. *Rural and Remote Health*, 8(3), 1-12. <https://doi.org/10.22605/RRH1021>

Shah, S., Choi, M., Miller, M., Halgunseth, L. C., van Schaik, S. D., & Brenick, A. (2021). Family cohesion and school belongingness: Protective factors for immigrant youth against bias-based bullying. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2021(177), 199-217. <https://doi.org/10.1002/cad.20410>

Slaten, C. D., Rose, C. A., Bonifay, W., & Ferguson, J. K. (2019). The Milwaukee Youth Belongingness Scale (MYBS): Development and validation of the scale utilizing item response theory. *School psychology*, 34(3), 296. <https://doi.org/10.1177/1069072713487857>

Stratton, P (2016). *The evidence base of family therapy and systemic practice*. Association for Family Therapy, UK.

Stone, K. J., Poquiz, J. L., Fite, P. J., & Pederson, C. A. (2022). Family belonging and internalizing symptoms among youth involved with the juvenile justice system. *Youth Justice*, 1-16. <https://doi.org/10.1177/14732254221096554>

Şişmanlar, Ş. G., Dursun, Y., Ünverdi, G., Olgun, N. N., & Coşkun, A. (2022). Factors associated with family belongingness in children under legally required health care. *Arch Neuropsychiatry*, 59, 303-308.

Xie, W., Chen, W. W., & Zhang, L. (2021). The effect of square dance on family cohesion and subjective well-being of middle-aged and empty-nest women in China. *Health Care for Women International*, 42(1), 43-57. <https://doi.org/10.1080/07399332.2020.1797041>

Yeter, S. İ. (2019). *Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlere göre yordanması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür taramasına genel bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 367-386.

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197-214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.